

Profilaktyka a wychowanie

Anna Borkowska

Różne koncepcje wychowania

Wychowanie jako wspomaganie rozwoju młodego człowieka

- ▷ Koncentracja się na naturalnych potrzebach i zadaniach rozwojowych.
- ▷ Rola wychowawcy - życzliwe, wspierające towarzyszenie młodym ludziom w procesie dojrzewania.

„Wychowanie: proces rozwijania zalet moralnych, intelektualnych, artystycznych i fizycznych, które dziecko ma w stanie potencjalnym. Wychowanie nie ma na celu zmieniania natury ucznia, ale wspomaganie jego rozwoju w harmonii z otoczeniem. (...)”
(Sillamy, 1995)

Wychowanie jako kształtowanie postaw

- ▷ Wychowanie ma na celu uwewnętrznianie prospołecznych wzorów postępowania.
- ▷ Wychowawcą jako wzór (model) właściwego postępowania wprowadzający zasady regulujące zachowania.
- ▷ Główne środki wychowawcze: wzmacnianie pozytywne pożądaných zachowań, negatywne wzmocnienia w sytuacji łamania zasad, uczenie konsekwencji, itp..

Definicja wychowania

▷ *Wychowanie rozumiane jako wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej, wzmacniane i uzupełniane przez działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży;*

art. 1 ust 2. ustawy prawo oświatowe

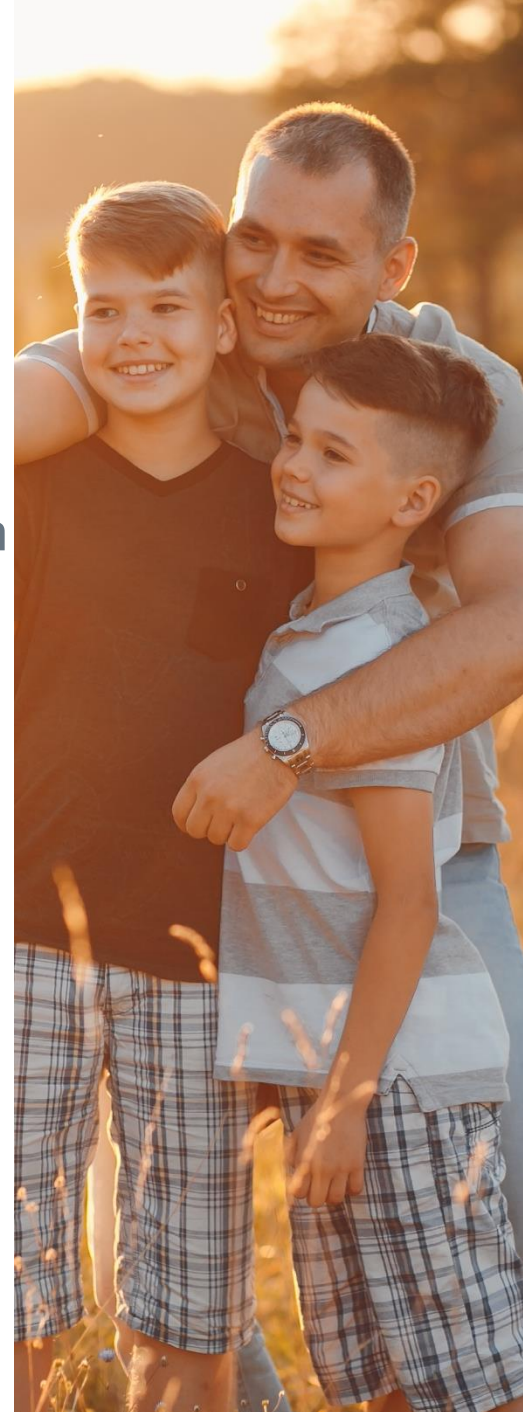
Wychowanie

Prof. Z. B. Gaś

To proces wspomagania wychowanka w rozwoju, ukierunkowanym na prawidłowe realizowanie zadań rozwojowych.

Tak rozumiany kontakt wychowawczy: angażuje dwie osoby:

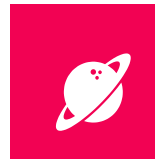
- wychowawcę (tj. rodzica, nauczyciela, duszpasterza, sąsiada, starszego kolegę) oraz wychowanka (w różnym wieku),
- pozostające w osobowej relacji,
- współdziałające w osiągnięciu celów wychowawczych.

Cel wychowania to osiągnięcie przez wychowanka

▷ **dojrzałości fizycznej**
związanej nie tylko z naturalnymi procesami rozwoju fizycznego, ale również z nabywaniem wiedzy i umiejętności umożliwiającym prowadzenie zdrowego stylu życia

▷ **dojrzałości społecznej**
polegającej na nabywaniu umiejętności prawidłowego wywiązywania się z pełnionych ról społecznych i systematycznego przygotowywania się do podejmowania nowych ról (związanych z cyklem życia)

▷ **dojrzałości psychicznej**
ukierunkowanej na osiągnięcie odpowiedzialności za siebie i swój stosunek do świata

▷ **dojrzałości duchowej**
obejmującej przede wszystkim posiadanie konstruktywnego i stabilnego systemu wartości oraz poczucia sensu istnienia

Zagrożenia dla procesu wychowania

Efektom działania tych czynników jest zakłócenie procesów wychowawczych, które prowadzi do dezorganizacji procesu dojrzewania oraz zaburzeń w zachowaniu.

Źródło: Gaś, Z.B., Poleszak W. *Opracowujemy i ewaluujemy program wychowawczo-profilaktyczny szkoły*, ORE, 2017

Kiedy wychowanie a kiedy profilaktyka?

Wprowadzanie działań profilaktycznych jest uzasadnione kilkoma czynnikami:

- ▷ Świadomością niepowodzeń w realizacji zaplanowanych działań wychowawczych
- ▷ Wiedzą na temat zagrożeń dla prawidłowego rozwoju uczniów, tkwiących zarówno w środowisku szkolnym, jak i lokalnym, a nawet w szerokiej społeczności
- ▷ Sytuacją, gdy czynniki ryzyka kumulują się i zaczynają stanowić realne zagrożenie dla prawidłowej realizacji działań wychowawczych szkoły

Profesjonalna profilaktyka

▷ to kompleksowa interwencja kompensująca niedostatki wychowania, obejmująca równoległe trzy nurty działania:

Wspieranie
dziecka

w radzeniu
sobie
z trudnościami
zagrożającymi
prawidłowemu
rozwojowi
i zdrowemu
życiu

Ograniczanie,
likwidowanie
czynników
ryzyka

które
zaburzają
prawidłowy
rozwój
i dezorganizują
zdrowy styl
życia

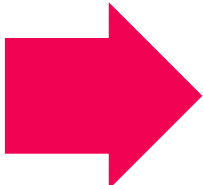
Inicjowanie/
wzmacnianie
czynników
chroniących

które sprzyjają
prawidłowemu
rozwojowi
i zdrowemu
życiu

Zapotrzebowanie na profilaktykę wynika ze stopnia zagrożenia i specyfiki poszczególnych grup ryzyka

 20-30%

populacji to grupa podwyższonego ryzyka

 3-12%

to grupa wysokiego ryzyka wymagająca leczenia lub innych działań

Poziomy profilaktyki

- ▷ **Profilaktyka uniwersalna** - Kierowana **do całej populacji**. Jej celem jest redukcja czynników ryzyka, ograniczanie inicjacji w zakresie różnych zachowań ryzykownych i zapobieganie nowym przypadkom. Główne działania: dostarczanie informacji i uczenie najważniejszych umiejętności życiowych.
- ▷ **Profilaktyka selektywna** - Kierowana **do grup zwiększonego ryzyka** (osób narażonych na działanie poważnych czynników ryzyka): dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, dzieci przysposobione, uczniowie z problemami szkolnymi, miłośnicy szalonych imprez itp. Główne działania podobne jak wyżej, lecz uwzględniające specyfikę problemów subgrupy.
- ▷ **Profilaktyka wskazująca** - Kierowana **do jednostek**, których zachowania zaczynają być wysoce ryzykowne (np. nastolatki upijające się w weekendy) i mamy sygnały, że pojawiają się już poważne problemy związane z ich zachowaniem (np. kłopoty z policją, w domu itp.). Główne działania to indywidualna diagnoza przyczyn oraz interwencja.

W środowisku szkolnym
najwięcej działań
prowadzonych jest na
poziomie profilaktyki
uniwersalnej

Skuteczna profilaktyka w środowisku szkolnym powinna spełniać kilka podstawowych zadań:

- ▷ dostarczanie wszystkim odbiorcom wiarygodnych informacji na temat warunków zdrowego życia i występujących zagrożeń
- ▷ kształtowanie umiejętności życiowych (intrapsychicznych i interpersonalnych, podejmowania decyzji i rozwiązywania problemów i in.)
- ▷ kształtowanie w środowisku szkolnym norm i reguł sprzyjających zdrowemu życiu i rozwojowi
- ▷ rozwijanie więzi z grupą społeczną
- ▷ rozwijanie środowiska szkolnego i rodzinnego

Relacja między wychowaniem a profilaktyką

▷ Wychowanie i profilaktyka są ze sobą ściśle powiązane: wychowanie pełni rolę nadrzędną, nadającą profilaktyce sens.

RÓŻNE CELE

▷ Celem wychowania jest wszechstronnie dojrzały człowiek. Celem profilaktyki jest wspomaganie wychowania i kompensowanie jego niedostatków.

WSPÓLNY OBSZAR

▷ Działania budujące odporność na potencjalne zagrożenia.

▷ Wartości i normy w nawiązaniu, do których prowadzone są działania.

▷ Profilaktyka poprzez swoje działanie zapobiegawcze i korekcyjne tworzy warunki do sprawnej realizacji procesu wychowawczego.

Wychowanie a planowanie działań profilaktycznych

- ▷ Punktem wyjścia do planowania działań profilaktycznych jest nazwanie i pokazanie w szerszym kontekście teoretycznym objawów, które wywołują niepokój wychowawców, czy rodziców.

- ▷ Warunkiem identyfikacji jakiegoś zachowania ucznia jako dysfunkcyjnego jest wizja jego prawidłowego rozwoju i zdrowego funkcjonowania.
- ▷ Jest ona opisana w podręcznikach psychologii rozwojowej i wychowawczej, a jej odbiciem powinien być tzw. profil absolwenta, zwerbalizowany w programie wychowawczym każdej szkoły.

- ▷ Mówiąc o prawidłowym rozwoju dziecka i nastolatka szczególną uwagę zwraca się na:
 - stopień i terminowość realizacji podstawowych zadań rozwojowych dla uczniów w określonym wieku,
 - ciągłość, systematyczność, konstruktywność i adekwatność do wieku zmian w podstawowych wymiarach dojrzewania.

Działania wychowawcze

- ▷ budowanie **postawy prozdrowotnej i zdrowego stylu życia**
- ▷ **kształtowanie hierarchii systemu wartości**
- ▷ **wzmacnianie więzi** ze szkołą lub placówką
- ▷ **kształtowanie przyjaznego klimatu** w szkole lub placówce
- ▷ budowanie prawidłowych **relacji**
- ▷ rozwijanie i wspieranie **działalności wolontarystycznej**
- ▷ wspieranie edukacji rówieśniczej i **programów rówieśniczych** mających na celu modelowanie postaw prozdrowotnych i prospołecznych.

Działania profilaktyczne

- ▷ **realizowanie programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego** przygotowanie oferty **zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia**, jako alternatywnej pozytywnej formy działalności
- ▷ **kształtowanie i wzmacnianie norm** przeciwnych używaniu środków psychoaktywnych i innych zachowań ryzykownych
- ▷ **realizacji szkolnej interwencji profilaktycznej**

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii

Spójność oddziaływań wychowawczych i profilaktycznych

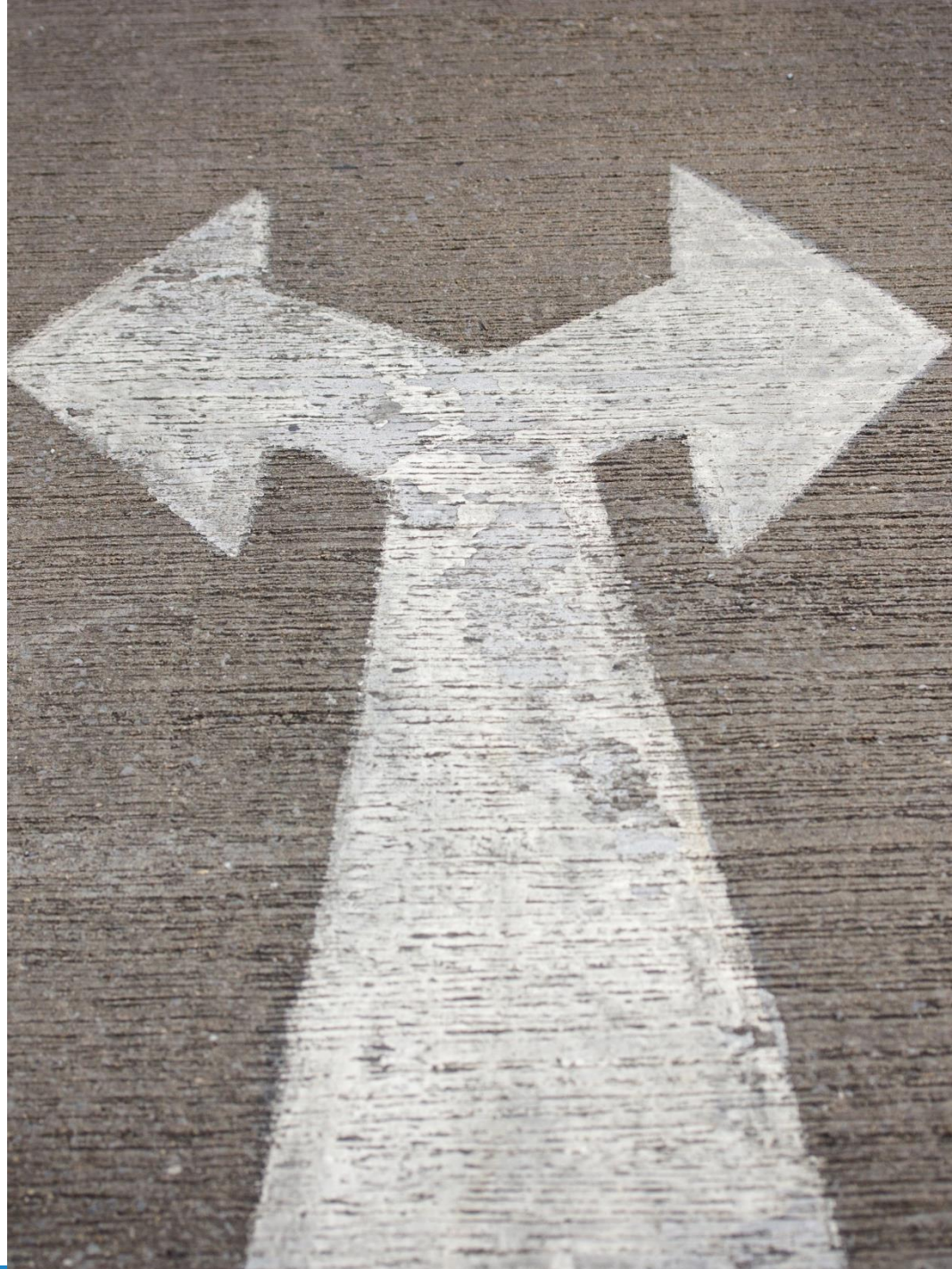
▷ Dobrze przygotowany program wychowawczy wraz z programem profilaktyki mają na celu:

- rozwijanie potencjału uczniów w radzeniu sobie z wyzwaniami rzeczywistości
- kształtowanie u nich postaw prospołecznych
- zapobieganie przejawom dysfunkcji i zachowaniom niepożądanym
- a także korygowanie – tak szybko jak to możliwe – pierwszych przejawów niechcianych wzorców zachowań.

▷ Taka wczesna interwencja profilaktyczna prowadzona w otoczeniu społecznym ukształtowanym w zgodzie z celami programu wychowawczego może ograniczyć korzystanie z pomocy specjalistycznej przez uczniów identyfikowanych jako należących do grup szczególnego ryzyka.

Bezlitosne prawidłowości

- ▷ im mniej jest wychowania,
tym więcej potrzeba
profilaktyki
- ▷ im mniej dojrzałych
wychowawców, tym więcej
dysfunkcyjnych
wychowanków
- ▷ profilaktyka jest potrzebna,
ale nigdy nie zastąpi
wychowania

Dziękuję za uwagę

